

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสารเสพติดเป็นอีกปัญหาหนึ่งของโลกที่ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมอย่างร้ายแรง สำหรับในประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาสารเสพติดมาช้านานโดยสภาพปัญหาเปลี่ยนไปตามภาวะการณ์ของโลก ซึ่งในปัจจุบันอยู่ในยุคของการปฏิวัติเทคโนโลยีและสังคมอุตสาหกรรมใหม่ที่มีการติดต่อสื่อสารกันได้อย่างไร้พรมแดน ส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความรู้สึกนึกคิดของเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545) เทคโนโลยีการผลิตสารเสพติดมีการพัฒนาไปตามยุคสมัย มีการนำเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายผู้ผลิต ผู้จำหน่ายหรือผู้ใช้สารเสพติด การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้เยาวชนมีการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้น อันนำมาซึ่งความสูญเสียแก่ประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากสารเสพติดเป็นสิ่งที่ให้โทษแก่ผู้เสพทั้งต่อร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ ทำลายสุขภาพให้ทรุดโทรม อารมณ์ไม่ปกติ ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสังคม เนื่องจากผู้เสพสารเสพติดเหล่านี้เป็นต้นเหตุของเกิดอุบัติเหตุและการประกอบอาชญากรรม ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังทำให้รัฐต้องสูญเสียเงินในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้เสพสารเสพติดเหล่านี้ (สำนักวิจัยเอแบคโพลล์, 2544) แต่ประการสำคัญที่สุด คือ การสูญเสียเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต หากเยาวชนเหล่านี้ตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมถอย ย่อมเป็นการสูญเสียที่ร้ายแรงของประเทศชาติ (รัชนิ ฤ ระนอง และคณะ, 2545)

จากการประมาณการจำนวนผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 โดยสำนักวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย [TDRI] พบว่า ในจำนวนผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย 1,267,590 คน มีนักเรียนนักศึกษาจากสถานศึกษาต่าง ๆ ใช้สารเสพติดทั้งสิ้น 71,666 คน และจากการเก็บรวบรวมสถิตินักเรียนนักศึกษาที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาทั่วประเทศไทยของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด [สำนักงาน ป.ป.ส.] ตั้งแต่ พ.ศ. 2536 จนถึง พ.ศ. 2544 พบว่า ในช่วงระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมา จำนวนนักเรียนนักศึกษาที่เข้ารับการบำบัดรักษามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยใน พ.ศ. 2536 มีจำนวน 3,084 คน และเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 1,000 คน นักเรียนนักศึกษาที่เข้ารับการบำบัดรักษาส่วนใหญ่มักจะเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

และอาชีวศึกษา มีอายุระหว่าง 15-19 ปี (สำนักงาน ป.ป.ส., 2546, หน้า 1-13) และสถานการณ์ล่าสุดจากการสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2544) ได้ประมาณการจำนวนนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาทุกสังกัดทั่วประเทศจำนวน 6,092,472 คน พบว่ามีนักเรียนนักศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติดโดยไม่นับรวมสุราและบุหรี่ 374,653 คน ซึ่งเป็นนักเรียนนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงรวมกันถึง 128,160 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.2 ของจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดทั้งหมด จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญหาสารเสพติดในเยาวชนที่เป็นนักเรียนนักศึกษายังคงเป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องเร่งแก้ไข โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาที่ผลการสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ ปี พ.ศ. 2544 ชี้ให้เห็นว่ามีสัดส่วนนักเรียนนักศึกษาเกี่ยวข้องกับสารเสพติดสูงสุด

สาเหตุที่ทำให้เยาวชนใช้สารเสพติดสูงเมื่อเทียบกับวัยอื่น ๆ มีทั้งสาเหตุจากตนเองและสภาพแวดล้อม สาเหตุจากตนเอง คือ การที่เยาวชนอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งอยู่ในวัยค้นหาเอกลักษณ์ มีพฤติกรรมการเล่นแบบบุคคลที่ตนชื่นชอบหรือยึดเป็นแบบอย่าง ชอบทดลองประสบการณ์แปลกใหม่ แสวงหาความสนุกสนาน ต้องการอิสระ ไม่ชอบการบังคับ ต้องการการยอมรับและยกย่องจากสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน มีจิตใจอ่อนไหว เปลี่ยนแปลงง่าย ขาดความหนักแน่น มั่นคง ประกอบกับสาเหตุจากสภาพแวดล้อม อันได้แก่ ปัญหาครอบครัว อิทธิพลจากเพื่อนที่ชักชวนให้ใช้สารเสพติด และสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยสารเสพติด โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษาในระดับอาชีวศึกษามีการใช้สารเสพติดสูงเนื่องจากลักษณะเฉพาะบางประการ ได้แก่ การขาดความภาคภูมิใจในตนเองหรือมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ประกอบกับการที่ต้องเผชิญกับคำกล่าวขวัญในด้านลบจากบุคคลทั่วไปและสื่อมวลชน เช่น รักพวกพ้องในทางที่ผิด มีพฤติกรรมก้าวร้าว แต่งกายไม่เหมาะสม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ฯลฯ ทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดต่ำลงไปอีก จนมองตนเองไม่มีคุณค่า มองโลกในแง่ร้าย ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมในที่สุด อีกทั้งการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาเพื่อแก้ปัญหาสารเสพติดที่ผ่านมา มักประสบความสำเร็จแต่เพียงช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาเรื่องสารเสพติดมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงพอที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เยาวชนในสถานศึกษาพ้นภัยจากสารเสพติดได้ (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 14-16) หากเยาวชนขาดทักษะชีวิตที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของตนเอง ให้กระทำหรือจัดการกับความต้องการหรือสิ่งท้าทายในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสุขภาพจิต, 2543, หน้า 310)

ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของบุคคลในการเผชิญและจัดการกับความต้องการสิ่งเร้าหรือสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของสังคม (กรมสุขภาพจิต, 2543, หน้า 310) ดังนั้น ทักษะชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เยาวชน ได้ฝึกฝนเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปรับตัว

และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทำให้การดำรงชีวิตในสังคมเป็นไปด้วยดี สมาชิกในสังคมมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่งผลให้สังคมสงบสุขและมีแนวโน้มในการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี ในกรณีของการป้องกันสารเสพติดของเยาวชนนั้น ควรส่งเสริมให้เยาวชนมีความภาคภูมิใจในตนเองและมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เยาวชนเกิดความต้องการที่จะป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากสารเสพติด (ทรงเกียรติ ปิยะกะ, 2544, หน้า 129) นอกเหนือจากนี้ ควรฝึกให้เยาวชนมีทักษะในการแก้ปัญหาเกี่ยวข้องกับสารเสพติด และทักษะในการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ซึ่งจะเป็นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม หากต้องการตกอยู่ในสถานการณ์ปัญหาหรือถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในชีวิตจริง (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 16) ดังนั้น การเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนจึงเป็นกลยุทธ์และเป้าหมายระดับชาติในการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากการศึกษา นโยบายการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) พบว่า การเสริมสร้างทักษะชีวิตเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ 9 ประการ ในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลได้บรรจุแผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นแผนหนึ่งในแผนปฏิบัติการเอาชนะสารเสพติด ปี พ.ศ. 2545 และใน ปี พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยการปฏิรูปหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สร้างทักษะชีวิตและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่กลุ่มเป้าหมายนักเรียน นักศึกษาที่ยังไม่เคยใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่ในโรงเรียนให้ปลอดภัยจากสารเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดโดยสำนักงาน ป.ป.ส. (สำนักงาน ป.ป.ส., 2546, หน้า 45-50) ที่กำหนดให้สถานศึกษาฝึกฝนนักเรียน นักศึกษาให้เกิดทักษะชีวิตในการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยการสอนตามหลักสูตรกำหนด สอดแทรกในวิชาที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม หรืออาจจัดอยู่ในรูปกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวควรให้คณาจารย์ บุคลากร ตลอดจนนักเรียน นักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ โดยรวมเอาแนวคิดการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการเข้าด้วยกัน (อรอนงค์ ดิเรกบุษราคม, 2536, หน้า 40) จึงเป็นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนหนึ่ง ๆ โดยมีสมาชิกในชุมชนนั้นร่วมปฏิบัติการในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน และมีบทบาทเป็นผู้วิจัยร่วมกับฝ่ายพัฒนาและ/หรือนักวิชาการ บนพื้นฐานของความเสมอภาคและการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งองค์ความรู้จากการปฏิบัติรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนนั้นได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชน (สิทธิธัญ ประพุทธนิติสาร, 2545, หน้า 27) และประการสำคัญยังเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาเกิดความสามัคคี มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ทำให้เกิดการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (ประพนธ์ ปิยรัตน์, 2535, หน้า 40)

จากความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน และคุณประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมที่จะช่วยระดมการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนในโรงเรียน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียน โรงเรียนศรีธนาพลชัยการเทคโนโลยี เชียงใหม่ เพื่อระดมการมีส่วนร่วมจากครูและนักเรียน ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ จนเกิดองค์ความรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการทางการศึกษาที่ส่งเสริมให้เยาวชนกล้าคิดกล้าทำ และกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ใช้เวลาว่างในทางที่เป็นประโยชน์ ห่างไกลจากสารเสพติด เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพติดของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 [ปวช. 1] ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 คณะครู และผู้บริหาร โรงเรียนศรีธนาพลิชยการเทคโนโลยี เชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม** มีขอบเขตของกระบวนการวิจัย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มต้นการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัย และระยะสิ้นสุดการวิจัย

2. **ทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด** ได้แก่ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด และการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักเรียน ครู ตลอดจนผู้บริหาร เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ระยะเริ่มต้นการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัย จนกระทั่งระยะสิ้นสุดการวิจัย

ทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่จะเผชิญกับสิ่งท้าทายหรือเชิญชวนให้มีการเสพยาเสพติด ได้แก่ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด และการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การที่นักเรียนมองตัวเองในทางที่ดี มีความรู้สึคว่าตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้าง

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนรับผิดชอบในความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม

การแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้ปัญหาสาเหตุของปัญหา กำหนดทางเลือกและวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย ตลอดจนการตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด พร้อมทั้งหาทางแก้ไขข้อเสียหรือผลกระทบจากการตัดสินใจแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด

การปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดโดยการเจรจาอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

สารเสพติด หมายถึง สารต่าง ๆ ที่มีการนำเข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ และเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วมีผลต่อร่างกายและจิตใจ ทำให้ผู้เสพต้องเพิ่มขนาดในการเสพมากขึ้น ในที่นี้หมายถึง บุหรี่ สุรา กัญชา สารระเหย และยาบ้า

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนศรีนา พณิชยการเทคโนโลยี เชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ประโยชน์ที่รับการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพสารเสพติด สำหรับนักเรียนระดับอาชีวศึกษา
2. ได้แนวทางในการจัดกระบวนการทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ
3. ได้แนวทางในการรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับองค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษาอื่น ๆ
4. ได้เยาวชนที่มีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพสารเสพติด